

Pandemi (Covid-19) Sürecinde Uzaktan Eğitim Araçlarının Etkinliğinin Üniversite Öğrencileri Tarafından Değerlendirilmesine Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Açısından Bir Bakış

Neda ÜÇER

Yeditepe Üniversitesi,

İletişim Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü

İstanbul

nsaracer@yeditepe.edu.tr

Özet

Tüm dünyayı küresel ölçekte saran Covid-19 pandemisine bağlı karantina süreci her alanı olduğu gibi eğitim alanını da etkilemiş ve uzaktan eğitim araçlarının kullanımını zorunlu kılmıştır. Eğitim alanında dijitalleşme ile harmanlanmış olarak kullanılan uzaktan eğitim araçları, bu yaşanan süreçte yegane eğitim aracına dönüşmüş, öğrenciler ile eğitimin ve etkileşimin sağlandığı ortamlar haline gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında ilerleyen süreçlerde de uzaktan eğitim araçlarının kullanımının artacağı düşüncesinden yola çıkarak bu alanda araştırma yapmak önem taşımaktadır. Karantina sürecinde uzaktan eğitim araçlarının kullanımlarının etkinliğinin üniversite öğrencileri tarafından değerlendirilmesine yer verilen bu çalışma çerçevesinde Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı esas alınmıştır. Araştırmada, Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencileri ile gerçekleştirilen anket çalışması ve derinlemesine görüşme yöntemleri kullanılarak uzaktan eğitim esnasında kullanılan dijital araçların etkinliği, öğrencilerin bu araçları kullanmadaki motivasyonları hakkında sorular yöneltilmiş ve uzaktan eğitim araçlarının değerlendirmesini yapmaları istenmiştir. Bu niceliksel ve niteliksel araştırma kapsamında, öğrencilerin karantina sürecinde aldıkları uzaktan eğitimi ve araçlarını değerlendirmeleri ile bir anlamda bir etki ölçümü yapılmış, bulgular analiz edilmiş, yorumlanmış ve kullanımdan elde ettikleri doyumlar belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı, Uzaktan Eğitim Araçları, Anket Çalışması, Uzaktan Eğitim, Covid-19 Pandemisi.

Evaluation of Distant Learning's Tools Efficiency by University Students During Quarantine Period Within A Perspective of Uses and Gratifications Approach

Abstract

The quarantine period related to Covid-19 covering the whole world globally overwhelmed the field of education as well as the other fields and required the use of distant learning tools. Distant learning tools blended with digitalization in education, are transformed to an unique educational tool within this period and become the media for education and interaction with the students. When viewed from this aspect, it seems important to research in this field supposing that distant educational tools use will increase in the upcoming periods. Within the frame of this research the evaluation of university students distant learning tools use efficiency are examined by The Uses and Gratifications Approach. The research requires students to evaluate the distant learning tools, their efficiency and questions about their motivations to use them are addressed by a survey and in depth interviews. Within the context

of this qualitative and quantitative research where students evaluate the distant learning and its tools during this quarantine period a measurement of effect is realized, findings are analyzed, interpreted and gratifications are determined.

Keywords: Uses and Gratifications Approach, Distant Learning Tools, Survey Method, Distant Learning, Covid-19 Pandemic.

Giriş

İçinde bulunduğumuz yüzyılda yeni teknolojilere bağlı iletişim araçlarının kullanımı hızla artmış, bu artış ile birlikte dijital temelli ortamlar insanların bir araya gelme, sosyalleşme, etkileşime geçme, iletişim kurma şekillerini dönüştürmüştür. Özellikle de yüz yüze ilişkilerin yerini dijital ilişkiler almıştır. Türkiye’de internet kullanımının 2019 verilerine göre %75.3, evden internete erişim imkanının %88.3 ve internet üzerinden alışveriş yapma oranının da %34.1 olduğu (TÜİK, 2019) ve her geçen gün bu rakamların arttığı düşünülecek olunursa, dijital temelli ortamların insanlar üzerindeki etkilerini toplumu daha iyi anlayabilmek için araştırmak önem taşımaktadır.

2019 yıl sonunda Çin’de baş gösteren Covid-19 Koronavirüs, 11 Mart 2020 tarihi itibarıyla pandemi ilan edilmiş, küresel ölçekte bir salgına dönüşmüş ve tüm dünyayı etkisi altına alarak ekonomik, politik, sosyal ve kültürel alanda değişimlere neden olmuştur. Bu süreç içerisinde yaşam tarzları, gündelik alışkanlıklar, çalışma şekilleri, eğitim ve sosyalleşme alışkanlıkları karantinaya bağlı olarak değişim göstermiştir. Küresel ölçekte aylarca süren sokağa çıkma yasakları doğrultusunda çalışma hayatı, eğitim hayatı, alışveriş, sosyalleşme, iletişim faaliyetleri evden dijital platformlar, dijital araçlar, mobil uygulamalar ve internet aracılığıyla yürütülmüştür.

Türkiye’de artan internet kullanımının yanı sıra karantina süreci ile dijital araçların kullanımının arttığı şüphe götürmemektedir. Bu nedenle bu araştırma kapsamında, karantina öncesinde eğitim alanında dijitalleşme ile harmanlanmış olarak kullanılan uzaktan eğitim araçlarının, bu yaşanan süreçte yegane eğitim aracına dönüşmesi sonucu öğrencilerin kullanılan dijital araçları değerlendirmelerine odaklanılmıştır. Bu alanda araştırma yapılması, bu sürecin devam etme olasılığı ile derinden dönüşen eğitimin yapısının bu dönüşümden olumlu veya olumsuz nasıl etkilendiğinin ortaya çıkarılmasına fayda sağlamaktadır. Bu doğrultuda araştırma kapsamında, karantina sürecinde uzaktan eğitim araçlarının kullanımlarının etkinliğinin üniversite öğrencileri tarafından değerlendirilmesine yer verilmiş ve Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı esas alınmıştır. Araştırmada niceliksel ve niteliksel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmış, anket çalışması çevrimiçi gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler ile desteklenmiştir. Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi

öğrencilerinin katıldığı bu çalışmada, anket çerçevesinde demografik, çoktan seçmeli internet kullanımı sorularının yanı sıra 5’li Likert ölçeğinde toplamda 31 adet soru yer almaktadır. 171 öğrencinin katıldığı anket çalışmasına 10 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çevrimiçi derinlemesine görüşme eklenmiştir. Gerçekleştirilen anket çalışması ve çevrimiçi görüşmeler ile öğrencilerden uzaktan eğitim süreçlerini değerlendirmelerine yönelik sorular yöneltilmiş ve uzaktan eğitim sürecini yorumlamaları istenmiştir. Kullanılan dijital araçların etkinliği, öğrencilerin bu araçları kullanmadaki motivasyonları hakkında ortaya koydukları yorumlar Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı çerçevesinde analiz edilmiş ve öğrencilerin bu süreçte elde ettikleri doyumlar belirlenmiştir.

Kuramsal Çerçeve

20. yüzyılın ortalarından itibaren kitle iletişim araçlarının etkilerini ölçmeyi hedefleyen iletişim araştırmalarında izleyici analizlerine ağırlık verilmesi, izleyicinin özne konumuna getirilmesi ve izleyici merkezli araştırmaların ağırlık kazanması ile izleyicilerin kitle iletişim araçları ile ne yaptığı, nasıl ve ne amaçla kullandığı merak konusu olmuştur (Üçer, 2016). Bu tür bir yaklaşım izleyicinin öneminin kavranmasına ve aktif kullanıcı olduğunun kabul görmesine, içerik üreticilerinin de izleyici, kullanıcı hedefli düşünmesine neden olmuştur. Bir anlamda 20. Yüzyılda başlayan bu anlayış 21. Yüzyıla gelindiğinde sosyal medya araçlarının ortaya çıkışı ve bireysel kullanımları ile daha da önem kazanmıştır. Dolayısıyla, kitle iletişim araçlarının toplumun gereksinmelerini karşılamadaki etkisi ve sağladığı doyumları araştıran Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımı bu alanda yapılan çalışmalar açısından önem taşımaktadır (Güngör, 2011:105).

Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı

Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı çerçevesinde kitle iletişim araçlarının kullanıcıları, aktif, etki altında kalmayan, kendi tercihlerini belirleyen ve özgür iradeleri ile hareket eden bireyler olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla, Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı kapsamında kullanıcının özgür ve etkin olduğu, içerikleri kendisinin seçtiği, kendi ihtiyaçları doğrultusunda en iyi doyum sağlayacak kitle iletişim aracını kendisinin seçtiği ve ihtiyacını giderdiği görüşü hakimdir (Fiske, 2003: 199). Buna göre, kullanıcılar ihtiyaçları kapsamında belirli kullanımlara yönelerek ihtiyaçlarını tatmin ederler. Kullanılan iletişim araçları da kullanıcıların bu ihtiyaçlarını karşılarken doyum elde etmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı'na göre bireyler, kitle iletişim araçlarını ihtiyaçları doğrultusunda tüketmekte ve bir doyum sağlamaktadır. Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı da bireylerin kitle iletişim araçlarını ne şekilde kullandığına, ne yaptığına dikkat çekerek elde edilen doyumları ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımın temel savunusu,

kullanıcıların özgürce var olan kitle iletişim araçları arasından kendine uygun, ihtiyacına karşılık gelen araçları seçip, alıp, kullandıklarıdır. Böylece kullanıcıların her biri farklı ihtiyaçları doğrultusunda farklı içeriklere farklı araçlara yönelirler ve Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı da hangi ihtiyaçlar için hangi içeriklerin, araçların tercih edildiğini araştırmayı hedefler (Güngör, 2011: 107). İçeriklerin ve araçların tercihi üzerine yapılan araştırmalar bu ihtiyaçların karşılanma süreçlerine dair bulgulara ulaşmayı sağlamanın yanı sıra kullanıcı üzerinde analiz yapmayı gerektirmektedir (Üçer, 2016). Böylece Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı kullanıcı hakkında niteliksel bilgi edinilmesine olanak sağlamaktadır.

Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı'nın geliştirilmesinde Katz ve Blumler yapmış oldukları araştırmalar ile önemli bir rol oynamaktadır (Güngör, 2011: 108). 1972'de McQuail, Blumler, ve Brown Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı çerçevesinde eğlence/oyalanma (gündelik rutin ve sorunlardan kaçış, duygusal rahatlama), kişisel ilişki kurma (arkadaşlık etme, sosyal fayda sağlama), kişisel kimlik (kişisel referans, gerçekliğin keşfi, değer pekiştirme), gözetleme (dünya hakkında bilgi edinme) adı altında dört temel kategoriyi belirlemişlerdir (Katz vd, 1973; 512-513). McQuail, Blumler ve Brown televizyon izleyicilerine yönelik yaptıkları araştırmalarında belirtilen bu kategorilere bağlı olarak izleyicilerin içerik tercihlerinde bulduklarını ve doyum elde ettiklerine vurgu yapmışlardır. Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı çerçevesinde temel olarak bu dört temel kategoriyi sıralamak mümkündür.

1970'lerde televizyon üzerine odaklanan araştırmalar, günümüzde internet ve sosyal medyanın kullanımının artmasına bağlı olarak sosyal medya araçlarının kullanımının ortaya koyduğu doyumlar üzerine odaklanmaya başlamış ve Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı yeniden önem kazanmıştır (Üçer, 2016). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı çerçevesinde sosyal medya kullanımından elde edilen doyumlarla ilişkin çok sayıda ulusal ve uluslararası araştırma bulunmaktadır (Florenthal, 2018; Üçer 2016; Gruzd vd., 2016; Mondri vd. 2008; Karimi vd., 2014; Koçak, 2012; Akçay, 2011; Guo vd. 2010; Quan-Haase ve Young, 2010; Whiting ve Williams, 2013). Bu araştırmalarda, kullanıcıların bilgi edinme, sosyal etkileşim, iletişim, eğlence, kimlik, gözetim gibi çeşitli kullanım gerekçeleri çerçevesinde motive olup, sosyal medya kullanımından doyumlar elde ettikleri vurgulanmaktadır. Sonuç olarak bu kapsamda gerçekleştirilmiş tüm araştırmalar belirli kategoriler altında toplanmaktadır; sosyal etkileşim, kişiler arası fayda sağlama, bilgi arama/bilgiye ulaşma/bilgi edinme, eğlence, rahatlama, kaçış, oyalanma, gözetim, uygunluk sonuçları çıkmaktadır (Üçer, 2016).

Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı'nın kullanıcının aktif olduğu bakışı eğitim için özellikle de uzaktan eğitim için geçerli olmaktadır. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan

araçlar öğrencilerin aktif bir rol oynamasına, öğrencinin öğrenme eylemini etkileşimli bir şekilde gerçekleştirmesine olanak tanımaktadır. Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı eğitim alanında öğrencilerin motivasyonlarına, kişisel öğrenme ihtiyaçlarına ve eğitim ile ne yapmak istediklerine odaklanmaktadır. Bir başka deyişle öğrencinin tercihleri doğrultusunda bilinçli olarak öğrenme ihtiyaçlarını karşılayacak araçları seçmelerinin nedenlerini ortaya koymaktadır (Mondi vd., 2008). Etkileşimli uzaktan eğitim teknolojilerinin günümüzde artan kullanımı ile öğrenciler insan-araç, insan-insan etkileşimini deneyimlemekte ve kullandıkları araç vasıtasıyla yarattıkları, yükledikleri, indirdikleri içerik üzerinde kontrol sahibi olabilmektedir (Florenthal, 2018).

Belirtildiği üzere Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı çerçevesinde sosyal medya kullanımına, eğitimde dijital araçların kullanımına yönelik değerli araştırmalar yapılmıştır. Ancak içinde yaşadığımız pandemi sürecine dair eğitim alanında kullanılan uzaktan eğitim araçlarının sağladığı doyuma yönelik bir araştırma sürecin çok yeni olması nedeniyle henüz bulunmamaktadır. Bu araştırma öğrencilerin pandemi sürecinde yaşanan karantinaya bağlı uzaktan eğitim sürecinde kullandıkları araçlardan elde ettikleri doyumların belirlenmesi, sürecin genel olarak değerlendirilmesi ve arkadan gelecek araştırmalara ışık tutması açısından önem taşımaktadır.

Araştırma

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin pandemi sürecinde aldıkları uzaktan eğitimin, Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı açısından değerlendirildiği nitel ve nicel araştırma yöntemlerini içeren bir çalışmadır. Pandemi sürecinin içinde olunması nedeniyle alanda yapılan literatür taramasında çok az sayıda araştırma bulunduğunu ve bu çalışmanın gelecekteki araştırmalar için temel oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu araştırma, pandemiye bağlı olarak Türkiye’de yaşanan karantina sürecinde üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim kapsamında kullandıkları uzaktan eğitim araçlarını ve bu eğitim sürecini değerlendirmelerine yönelik yapılmıştır. Araştırma temel olarak uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin kullandıkları araçlardan aldıkları doyumunu, süreçten nasıl etkilendiklerini ortaya koyarak ileride uzaktan eğitimin tekrarlanması halinde gerekli iyileştirmelerin yapılmasına ışık tutmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda araştırma kapsamında üniversite öğrencilerini temsil etmeye ulaşılabilir evren olarak İstanbul’da yer alan Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi lisans öğrencileri seçilmiştir. Öğrencilere çevrimiçi ortamda yöneltilen anket çalışması ile uzaktan eğitim araçlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Çevrimiçi olarak derinlemesine görüşmeler yapılmış ve araştırma kapsamında öğrencilerin bu

süreçte elde etmiş oldukları doyumlar Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Bu araştırmanın evrenini Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi¹ lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Bahar 2020 itibariyle 1617 öğrencinin bulunduğu İletişim Fakültesi'nin tüm bölümleri; Gazetecilik Bölümü, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, Reklam Tasarımı ve İletişimi Bölümü, Radyo Sinema ve Televizyon Bölümü öğrencileri araştırma kapsamına alınmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın nicel bölümü olan anket çalışması, 19 ile 28 yaş aralığındaki karantina sürecinde uzaktan eğitim alan ve benzeşik örneklem oluşturan 171 öğrenci üzerinde çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Araştırmada seçkisiz yöntem tercih edilerek rastgele seçim kapsamında küme örnekleme yapılmıştır. Anket, derslerin sona erdiği 1 Haziran-27 Haziran 2020 tarih aralığında sosyal medya araçları ile gerçekleştirilmiştir. Bölüm Başkanlarından alınan izin doğrultusunda, ilk olarak anket içeriğine dair genel bir duyuru bölümlerin sosyal medya hesaplarında yapılmış, sonrasında ankete katılmaya gönüllü olan öğrencilere anketin bağlantısı mail yoluyla yollanmıştır. Gazetecilik Bölümü'nden 22 öğrenci, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü'nden 63 öğrenci, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nden 37 öğrenci, Reklam Tasarımı ve Yönetimi Bölümü'nden 34 öğrenci ve Radyo Sinema ve Televizyon Bölümü'nden 15 öğrenci ankete katılmıştır. Anket demografik, çoktan seçmeli internet kullanım süreleri ve 5'li Likert ölçeğinde uzaktan eğitim sürecinde kullanılan araçların verimliliği, etkinliği, kullanım rahatlığı, kolaylığı, derslerin verimliliği, derslerin kolay ve rahat işlenmesi, verilen eğitimin bilgi alma ihtiyacını karşılaması, etkileşimin temini ve hocalar ile kolay iletişime geçebilmeye dair 31 sorudan oluşmaktadır.

Nitel araştırma her bölümden iki öğrenci ile derinlemesine görüşme olarak planlanmış ve anket çalışmasında olduğu gibi bölümlere sosyal medya hesaplarından duyurulmuş ve gönüllü olan öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi Zoom üzerinden yapılan derinlemesine görüşmeler, açık uçlu yarı yapılandırılmış sorulardan oluşmaktadır. Sorular görüşme esnasında yönlendirme yapmadan, öğrencilerin duygu, düşünce ve yorumlarına yer

¹ Yeditepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi'nde 2019-2020 Bahar dönemi itibariyle 1617 öğrenci bulunmakta ve 5 farklı bölüme dağılmaktadır. Gazetecilik Bölümü'nde 127, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü'nde 329, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nde 337, Radyo, Sinema ve Televizyon Bölümü'nde 349 ve Reklam Tasarımı ve İletişimi Bölümü'nde 475 öğrenci bulunmaktadır.

veren şekilde sorulmuştur. Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sürecin anlatılması istenmiştir. Soruların anahtar kelimeleri hipotezlerden oluşmaktadır.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma öğrencilerin uzaktan eğitim sürecini değerlendirmelerini, bu süreçte kullanılan araçlardan elde ettikleri doyumları belirlemeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla, Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı'nın öngördüğü bilgi alma, eğitim, etkileşim, iletişim, eğlence, keyif alma kategorilerine yönelik hipotezler yer almaktadır. Araştırma çerçevesinde dokuz adet hipotez oluşturulmuş. Anket ve derinlemesine görüşme soruları bu hipotezler doğrultusunda yapılandırılmıştır.

H1: Dijital araçların eğitime katkısı ile uzaktan eğitimin verimliliği arasında önemli bir ilişki vardır.

H2: Dijital araçların eğitime katkısı ile uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı arasında önemli bir ilişki vardır.

H3: Dijital araçların eğitime katkısı sorusuna verilen cevaplar açısından ders sırasında internet problemi yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında önemli bir fark vardır.

H4: Uzaktan eğitimin verimliliği ile uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı arasında önemli bir ilişki vardır.

H5: Uzaktan eğitimin verimliliği ile öğrencilerin kaçınıcı sınıfta olmaları arasında önemli bir ilişki vardır.

H6: Uzaktan eğitimin verimliliği sorusuna verilen cevaplar açısından cinsiyet sorusuna verilen cevaplar arasında önemli bir fark vardır.

H7: Uzaktan eğitimin verimliliği sorusuna verilen cevaplar açısından ders sırasında internet problemi yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında önemli bir fark vardır.

H8: Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı ile öğrencilerin kaçınıcı sınıfta olmaları arasında önemli bir ilişki vardır.

H9: Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı sorusuna verilen cevaplar açısından ders sırasında internet problemi yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında önemli bir fark vardır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma pandemi döneminde yapılmış olması nedeniyle çevrimiçi olma zorunluluğunu gerektirmiştir. Öğrencilere anket formunu yollamak için izin istenmesi, onayları alındıktan sonra anketin yollanabiliyor olması araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almıştır. Diğer yandan araştırmanın örneklemini aynı üniversitenin, aynı fakültesinde yer alan 19-28 yaş arası öğrenci grubunu kapsamaması nedeniyle bu örneklemin homojen bir grubu temsil ettiğini ifade etmek mümkündür. Bu homojen grup araştırmanın sınırlı genellemelere

ulaşmasına neden olabilmektedir. Bu çerçevede uzaktan eğitim alan tüm üniversite öğrencileri için bir genelleme yapılması söz konusu olamamaktadır. Bu nedenle, araştırmanın, belirli bir şehrin, belirli bir üniversitesinin öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde kullanılan araçlardan elde ettikleri deneyimlerine, değerlendirmelerine ve doyumlarına yönelik bilgi edinmek açısından anlamlı olmaktadır.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Anket çalışmasına ve çevrimiçi derinlemesine görüşmelere Yeditepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi'nin farklı bölümlerinden öğrenciler gönüllü olarak katılmışlardır. Anket çalışmasının güvenilirliğini gösteren Cronbach Alpha değeri 0,971 olarak bulunmuştur. Araştırmada elde edilen verilerin geçerliliğini gösteren KMO değeri 0,951 olarak bulunmuştur.

Güvenirlik İstatistikleri

Cronbach's Alpha	N of Items
,971	21

KMO and Bartlett's Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	,951
Bartlett's Test of Sphericity	3772,902
df	210
Sig.	0,000

Faktör analizi sonucunda anket hazırlanırken belirlenen faktörler ve anket sonucu elde edilen faktörler Faktör 1: Dijital araçların eğitime katkısı, Faktör 2: Uzaktan eğitimin verimliliği, Faktör 3: Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı olarak belirlenmiştir.

Çevrimiçi görüşme öncesinde öğrencilere görüşmelerin kayıt altına alınacağı yaş, cinsiyet ve bölüm bilgilerinin dışında kimlik bilgilerinin araştırmada kullanılmayacağını altı çizilmiştir. Bu nedenle araştırmada öğrencilere takma isimler verilmiştir. Görüşmelerin yer, zaman, içeriğine dair bilgiler öğrencilere önceden bildirilmiştir. Araştırmanın geçerliğinin temini için tarafsız bir gözlem yapılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın bulguları kendi içerisinde tutarlılık ve anlamlılık göstermektedir ve elde edilen bulgularda benzerlikler

gözlemlenmektedir. Araştırmanın güvenilirlik ölçeği ise, veri kaynağı öğrencilerin tanımlanması, veri toplama ve analiz yöntemlerinin ayrıntılı şekilde açıklanması ile sağlanmıştır. Toplanan veriler betimsel bir yaklaşımla doğrudan sunulmuş, elde edilen veriler başka bir araştırmacı tarafından teyit edilmiştir. Sonuç olarak, araştırma kapsamında çeşitli kaynak ve görüşe başvurulmuş, araştırma tarafsız bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Bulgularının Yorumlanması ve Değerlendirilmesi

Nicel Araştırma: Tanımsal İstatistik Bulguları

On-line olarak hazırlanan ve 31 sorudan oluşan anket çalışmasına toplamda 171 İletişim Fakültesi öğrencisi katılım göstermiştir. Sorular demografik içerikli yaş, cinsiyet sorularının yanı sıra bölüm, sınıf, çoktan seçmeli internet kullanımı sorularını ve kullanılan araçların doyumuna dair 5'li Likert ölçeğinde sorular içermektedir. 19-28 yaş aralığında yer alan öğrencilerin %58.5'i kadın, %41.5'i erkek öğrencilerden oluşmakta ve Fakültede yer alan bölümlere olan dağılımı Görsel İletişim Tasarımı Bölümü %36.8, Halkla İlişkiler Bölümü % 21.6, Reklam Tasarımı ve Yönetimi %19.9, Gazetecilik Bölümü %12.9 ve Radyo Sinema Televizyon Bölümü ise %8.8'lik olarak yer almaktadır. Öğrencilerin %16.4'ü 1. Sınıf, %25.1'i 2. Sınıf, %16.4'ü 3. Sınıf ve %42.1'i 4. Sınıfta yer almaktadır. Pandemi nedeniyle uzaktan eğitim sürecinde internet ortamlarını kullanım sürelerindeki artış sorusuna, öğrencilerin %7.6'sı 1-2 saat, %17'si 2-4 saat, %25.7'si 4-6 saat, %18.1'i 6-8 saat ve %31.6'sı 8 saatten fazla olarak belirlemişlerdir. Öğrenciler derslerin olduğu günlerde internet ortamında bulunma sürelerini ise %3.5'i 1-2 saat, %23.4'ü 2-4 saat, %31.6'sı 4-6 saat, %21.6'sı 6-8 saat ve %19.9'u 8 saatten fazla olarak belirtmişlerdir. Öğrenciler ağırlıklı olarak internet bağlantılarını %71.9'luk bir oranla dizüstü bilgisayar ile, %14.6'lık bir oranla bilgisayar ile, %11.7'lik bir oran ile cep telefonu ile ve %1.2'lik bir oranla da tablet üzerinden gerçekleştirdiklerini ortaya koymuşlardır. Anket sonuçları öğrencilerin %71.3'ünün internet sorunu yaşadığını göstermektedir.

Kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum 5'li Likert ölçekli sorulara gelindiğinde öğrencilerin %24.6'sının uzaktan eğitim sürecinde genel olarak tüm derslerin verimli işlendiğine katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 1. Uzaktan eğitim sürecinde genel olarak tüm dersler verimli şekilde işlendi.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	43	25,1	25,1	25,1
2 Katılmıyorum	48	28,1	28,1	53,2

3 Kararsızım	38	22,2	22,2	75,4
4 Katılıyorum	35	20,5	20,5	95,9
5 Kesinlikle katılıyorum	7	4,1	4,1	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Öğrencilerin %31'i uzaktan eğitim sürecinde genel olarak derslerin kolay ve rahat şekilde işlendiğine katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 2. Uzaktan eğitim sürecinde genel olarak tüm dersler kolay ve rahat şekilde işlendi.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	31	18,1	18,1	18,1
2 Katılmıyorum	56	32,7	32,7	50,9
3 Kararsızım	31	18,1	18,1	69,0
4 Katılıyorum	41	24,0	24,0	93,0
5 Kesinlikle katılıyorum	12	7,0	7,0	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Sorulan uygulamalı, proje ve kuramsal derslerin verimli işlenmesi kapsamında yer alan sorulara öğrencilerin %24.6'sı uygulamalı derslerin verimli işlendiğine, %33.9'u proje derslerinin verimli işlendiğine ve %36.8'i ise kuramsal derslerin verimli işlendiğine katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 3. Uzaktan eğitim sürecinde uygulamalı dersler verimli şekilde işlendi.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	51	29,8	29,8	29,8
2 Katılmıyorum	45	26,3	26,3	56,1
3 Kararsızım	33	19,3	19,3	75,4
4 Katılıyorum	29	17,0	17,0	92,4
5 Kesinlikle katılıyorum	13	7,6	7,6	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Tablo 4. Uzaktan eğitim sürecinde proje dersleri verimli şekilde işlendi.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	36	21,1	21,1	21,1
2 Katılmıyorum	38	22,2	22,2	43,3
3 Kararsızım	39	22,8	22,8	66,1
4 Katılıyorum	47	27,5	27,5	93,6
5 Kesinlikle katılıyorum	11	6,4	6,4	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Tablo 5. Uzaktan eğitim sürecinde kuramsal dersler verimli şekilde işlendi.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	34	19,9	19,9	19,9
2 Katılmıyorum	37	21,6	21,6	41,5
3 Kararsızım	37	21,6	21,6	63,2
4 Katılıyorum	45	26,3	26,3	89,5
5 Kesinlikle katılıyorum	18	10,5	10,5	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Öğrencilerin %38.6'sı uzaktan eğitim sürecinde kullanılan dijital eğitim araçları ile verilen eğitimin bilgi alma ihtiyaçlarını karşıladığını, %64.3'ü ise bu süreçte hocaları ile kolay iletişime geçtiğini ifade etmiştir.

Tablo 6. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan dijital eğitim araçları ile verilen eğitim bilgi alma ihtiyacını karşıladı.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	29	17,0	17,0	17,0
2 Katılmıyorum	39	22,8	22,8	39,8
3 Kararsızım	37	21,6	21,6	61,4
4 Katılıyorum	46	26,9	26,9	88,3

5 Kesinlikle katılıyorum	20	11,7	11,7	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Tablo 7. Uzaktan eğitimde sürecinde dijital araçlar ile aldığım derslerin hocaları ile kolay iletişime geçtim.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	17	9,9	9,9	9,9
2 Katılmıyorum	26	15,2	15,2	25,1
3 Kararsızım	18	10,5	10,5	35,7
4 Katılıyorum	78	45,6	45,6	81,3
5 Kesinlikle katılıyorum	32	18,7	18,7	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Öğrencilerin %33.3'ü uzaktan eğitim sürecinde kullanılan dijital eğitim araçlarının iyi bir öğrenme deneyimi kazandırdığını ifade etmişlerdir.

Tablo 8. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan dijital araçlar derste bana iyi bir öğrenme deneyimi kazandırdı.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	34	19,9	19,9	19,9
2 Katılmıyorum	36	21,1	21,1	40,9
3 Kararsızım	44	25,7	25,7	66,7
4 Katılıyorum	40	23,4	23,4	90,1
5 Kesinlikle katılıyorum	17	9,9	9,9	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Öğrencilerin %36.3'ünün uzaktan eğitim sürecinde dijital ortamlarda verilen eğitimin dersin hocası ile olan iletişimlerini kolaylaştırdıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 9. Uzaktan eğitim sürecinde dijital ortamlarda verilen eğitim dersin hocası ile olan iletişimimi kolaylaştırdı.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	24	14,0	14,0	14,0
2 Katılmıyorum	41	24,0	24,0	38,0
3 Kararsızım	44	25,7	25,7	63,7
4 Katılıyorum	41	24,0	24,0	87,7
5 Kesinlikle katılıyorum	21	12,3	12,3	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Öğrencilerin %30.4'ü uzaktan eğitim sürecinde kullanılan dijital araçların derse aktif katılımlarını destekleyerek iyi bir öğrenme deneyimi kazandığını ve %30.4'ünün dijital araçların derste aktarılan bilgileri daha hızlı ve kolay öğrenmelerini sağladığını ortaya koymuşlardır.

Tablo 10. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan dijital araçlar derste aktif katılımımı destekleyerek iyi bir öğrenme deneyimi kazandırdı.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	43	25,1	25,1	25,1
2 Katılmıyorum	36	21,1	21,1	46,2
3 Kararsızım	40	23,4	23,4	69,6
4 Katılıyorum	40	23,4	23,4	93,0
5 Kesinlikle katılıyorum	12	7,0	7,0	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Tablo 11. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan dijital araçlar derste aktarılan bilgileri daha hızlı ve kolay öğrenmemi sağladı.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	37	21,6	21,6	21,6

2 Katılmıyorum	46	26,9	26,9	48,5
3 Kararsızım	36	21,1	21,1	69,6
4 Katılıyorum	39	22,8	22,8	92,4
5 Kesinlikle katılıyorum	13	7,6	7,6	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Öğrencilerin %25.7'si bu süreçte kullanılan araçların yüz yüze olma esnasında oluşabilecek endişeyi azalttığı için öğrenme sürecini kolaylaştırdığını belirtmiş, bu süreçte etkileşimin arttığına öğrencilerin %27.5'i katılmıştır.

Tablo 12. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan araçlar yüz yüze olma esnasında oluşabilecek endişeyi azalttığı için öğrenme sürecimi kolaylaştırdı.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	55	32,2	32,2	32,2
2 Katılmıyorum	44	25,7	25,7	57,9
3 Kararsızım	28	16,4	16,4	74,3
4 Katılıyorum	26	15,2	15,2	89,5
5 Kesinlikle katılıyorum	18	10,5	10,5	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Tablo 13. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan dijital araçlar dersin daha etkileşimli olmasını sağladı.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	37	21,6	21,6	21,6
2 Katılmıyorum	53	31,0	31,0	52,6
3 Kararsızım	34	19,9	19,9	72,5
4 Katılıyorum	36	21,1	21,1	93,6
5 Kesinlikle katılıyorum	11	6,4	6,4	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Öğrencilerin %48.5'i bu süreçte kullanılan dijital araçların kullanım rahatlığı sağladığına ve %50.8'i ise bu araçların ulaşım kolaylığı sağladığına katıldıklarını ortaya koymuşlardır.

Tablo 14. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan dijital araçlar kullanım rahatlığı sağladı.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	27	15,8	15,8	15,8
2 Katılmıyorum	32	18,7	18,7	34,5
3 Kararsızım	29	17,0	17,0	51,5
4 Katılıyorum	64	37,4	37,4	88,9
5 Kesinlikle katılıyorum	19	11,1	11,1	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Tablo 15. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan dijital araçlar ulaşım kolaylığı sağladı.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	24	14,0	14,0	14,0
2 Katılmıyorum	28	16,4	16,4	30,4
3 Kararsızım	32	18,7	18,7	49,1
4 Katılıyorum	63	36,8	36,8	86,0
5 Kesinlikle katılıyorum	24	14,0	14,0	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Öğrencilerin %43.9'u bu süreçte kullanılan dijital araçların kullanım rahatlığı ve ulaşım kolaylığından keyif aldığı ve %29.8'i ise bu araçların kullanım rahatlığı ve ulaşım kolaylığının daha iyi öğrenmelerini sağladığına katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 16. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan dijital araçların kullanım rahatlığı ve ulaşım kolaylığından keyif aldım.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	-----------	---------	---------------	--------------------

Valid	1 Kesinlikle katılmıyorum	31	18,1	18,1	18,1
	2 Katılmıyorum	30	17,5	17,5	35,7
	3 Kararsızım	35	20,5	20,5	56,1
	4 Katılıyorum	49	28,7	28,7	84,8
	5 Kesinlikle katılıyorum	26	15,2	15,2	100,0
	Total	171	100,0	100,0	

Tablo 17. Uzaktan eğitimde kullanılan dijital araçların kullanım rahatlığı ve ulaşım kolaylığı daha iyi öğrenmeyi sağladı.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Kesinlikle katılmıyorum	40	23,4	23,4	23,4
	2 Katılmıyorum	46	26,9	26,9	50,3
	3 Kararsızım	34	19,9	19,9	70,2
	4 Katılıyorum	34	19,9	19,9	90,1
	5 Kesinlikle katılıyorum	17	9,9	9,9	100,0
	Total	171	100,0	100,0	

Öğrencilerin %30.4'ü bu süreçte kullanılan dijital araçlara ulaşım kolaylığının ve kullanım rahatlığının dersin konularını iyi dinlemelerini, katılım göstermelerini ve dersi öğrenmelerini sağladığına katıldıklarını ve %25.2'si ise bu araçların daha hızlı öğrenmelerini sağladığına katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 18. Uzaktan eğitimde kullanılan dijital araçlara ulaşım kolaylığı ve kullanım rahatlığı dersin konularını iyi dinlememi, katılım göstermemi ve dersi öğrenmemi sağladı.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Kesinlikle katılmıyorum	44	25,7	25,7	25,7
	2 Katılmıyorum	40	23,4	23,4	49,1
	3 Kararsızım	35	20,5	20,5	69,6
	4 Katılıyorum	34	19,9	19,9	89,5

5 Kesinlikle katılıyorum	18	10,5	10,5	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Tablo 19. Uzaktan eğitimde kullanılan dijital araçların kullanım rahatlığı ve ulaşım kolaylığı daha hızlı öğrenmeyi sağladı.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	43	25,1	25,1	25,1
2 Katılmıyorum	53	31,0	31,0	56,1
3 Kararsızım	32	18,7	18,7	74,9
4 Katılıyorum	28	16,4	16,4	91,2
5 Kesinlikle katılıyorum	15	8,8	8,8	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Öğrencilerin %26.3'ü bu süreçte kullanılan dijital araçların kullanımının eğitimden zevk aldıklarını sağladığını ve %26.9'u ise uzaktan eğitim araçları ile eğitim almaktan memnun kaldıklarını anket aracılığıyla ortaya koymuşlardır.

Tablo 20. Uzaktan eğitimde kullanılan dijital araçların kullanımı eğitimden zevk almamı sağladı.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	48	28,1	28,1	28,1
2 Katılmıyorum	47	27,5	27,5	55,6
3 Kararsızım	31	18,1	18,1	73,7
4 Katılıyorum	27	15,8	15,8	89,5
5 Kesinlikle katılıyorum	18	10,5	10,5	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Tablo 21. Uzaktan eğitim ile eğitim almaktan memnun kaldım.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1 Kesinlikle katılmıyorum	55	32,2	32,2	32,2

2 Katılmıyorum	36	21,1	21,1	53,2
3 Kararsızım	34	19,9	19,9	73,1
4 Katılıyorum	28	16,4	16,4	89,5
5 Kesinlikle katılıyorum	18	10,5	10,5	100,0
Total	171	100,0	100,0	

Nicel Araştırma: Çıkarımsal İstatistik Bulguları

Araştırmanın bu aşamasında hipotez testleri uygulanmıştır. Faktörler ve onların temelini oluşturan anket soruları 5’li Likert ölçeği ile ölçülmüştür. Korelasyon analizi için Spearman sıralama korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Gruplar arası farkların testi için parametrik olmayan Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleri kullanılmıştır.

Faktör 1: Dijital araçların eğitime katkısı

Dijital araçların eğitime katkısı ile Uzaktan eğitimin verimliliği arasında yüksek düzeyde önemli (P=0,000) pozitif (R=0,773) bir ilişki vardır. Dijital araçların eğitime katkısı arttıkça uzaktan eğitimin verimliliği de artmaktadır (H1).

Dijital araçların eğitime katkısı ile Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı arasında yüksek düzeyde önemli (P=0,000) pozitif (R=0,594) bir ilişki vardır. Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı arttıkça dijital araçların eğitime katkısı da artmaktadır (H2).

Dijital araçların eğitime katkısı sorusuna verilen cevaplar açısından ders sırasında internet problemi yaşadınız mı sorusuna verilen cevaplar arasında önemli bir fark vardır. Ders sırasında internet problemi yaşadınız mı (P=0,003) sorusuna hayır cevabını verenler kesinlikle katılıyorum ölçeğine en yakınken (103.47), evet cevabı verenler kesinlikle katılmıyorum ölçeğine yakındır (78.98) (H3).

Faktör 2: Uzaktan eğitimin verimliliği

Uzaktan eğitimin verimliliği ile Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı arasında yüksek düzeyde önemli (P=0,000) pozitif (R=0,587) bir ilişki vardır. Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı arttıkça uzaktan eğitimin verimliliği de artmaktadır (H4).

Uzaktan eğitimin verimliliği ile Öğrencilerin kaçınıcı sınıfta olmaları arasında önemli (P=0,023) pozitif (R=0,173) bir ilişki vardır. Öğrencilerin buldukları sınıf yükseldikçe uzaktan eğitimin verimliliği de artmaktadır (H5).

Uzaktan eğitimin verimliliği sorusuna verilen cevaplar açısından cinsiyet sorusuna

verilen cevaplar arasında önemli bir fark vardır. Cinsiyetiniz ($P=0,023$) sorusuna kadın cevabını verenler kesinlikle katılıyorum ölçeğine en yakinken (93.18), erkek cevabı verenler kesinlikle katılmıyorum ölçeğine en yakındır (75.89) (H6).

Uzaktan eğitimin verimliliği sorusuna verilen cevaplar açısından ders sırasında internet problemi yaşadınız mı sorusuna verilen cevaplar arasında önemli bir fark vardır. Ders sırasında internet problemi yaşadınız mı ($P=0,004$) sorusuna hayır cevabını verenler kesinlikle katılıyorum ölçeğine en yakinken (103.07), evet cevabı verenler kesinlikle katılmıyorum ölçeğine yakındır (79.14) (H7).

Faktör 3: Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı

Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı ile *Öğrencilerin kaçınıcı sınıfta olmaları* arasında önemli ($P=0,019$) pozitif ($R=0,179$) bir ilişki vardır. Öğrencilerin buldukları sınıf yükseldikçe uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı da artmaktadır (H8).

Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı sorusuna verilen cevaplar açısından ders sırasında internet problemi yaşadınız mı sorusuna verilen cevaplar arasında önemli bir fark vardır. Ders sırasında internet problemi yaşadınız mı ($P=0,005$) sorusuna hayır cevabını verenler kesinlikle katılıyorum ölçeğine en yakinken (102.74), evet cevabı verenler kesinlikle katılmıyorum ölçeğine yakındır (79.27) (H9).

Gerçekleştirilen Kruskal Wallis testinin sonucunda aşağıda belirtilen veriler elde edilmiş ve korelasyonlar kurulmuştur.

F1 Dijital araçların eğitime katkısı ile *F2 Uzaktan eğitimin verimliliği* arasında önemli ($P=0,000$) pozitif ($R=0,773$) bir ilişki vardır.

F1 Dijital araçların eğitime katkısı ile *F3 Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı* arasında önemli ($P=0,000$) pozitif ($R=0,594$) bir ilişki vardır.

F2 Uzaktan eğitimin verimliliği ile *F3 Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı* arasında önemli ($P=0,000$) pozitif ($R=0,587$) bir ilişki vardır.

F2 Uzaktan eğitimin verimliliği ile *Öğrencilerin kaçınıcı sınıfta olmaları* arasında önemli ($P=0,023$) pozitif ($R=0,173$) bir ilişki vardır.

F3 Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı ile *Öğrencilerin kaçınıcı sınıfta olmaları* arasında önemli ($P=0,019$) pozitif ($R=0,179$) bir ilişki vardır.

Gerçekleştirilen Mann-Whitney testinin sonucunda aşağıda belirtilen veriler elde edilmiştir.

F2 Uzaktan eğitimin verimliliği sorusuna verilen cevaplar açısından cinsiyet sorusuna verilen cevaplar arasında önemli bir fark vardır. Cinsiyetiniz ($P=0,023$) sorusuna kadın cevabını verenler kesinlikle katılıyorum ölçeğine en yakinken (93.18), erkek cevabı verenler

kesinlikle katılmıyorum ölçeğine en yakındır (75.89).

F1 Dijital araçların eğitime katkısı sorusuna verilen cevaplar açısından ders sırasında internet problemi yaşadınız mı sorusuna verilen cevaplar arasında önemli bir fark vardır. Ders sırasında internet problemi yaşadınız mı (P=0,003) sorusuna hayır cevabını verenler kesinlikle katılıyorum ölçeğine en yakınken (103.47), evet cevabı verenler kesinlikle katılmıyorum ölçeğine yakındır (78.98).

F2 Uzaktan eğitimin verimliliği sorusuna verilen cevaplar açısından ders sırasında internet problemi yaşadınız mı sorusuna verilen cevaplar arasında önemli bir fark vardır. Ders sırasında internet problemi yaşadınız mı (P=0,004) sorusuna hayır cevabını verenler kesinlikle katılıyorum ölçeğine en yakınken (103.07), evet cevabı verenler kesinlikle katılmıyorum ölçeğine yakındır (79.14).

F3 Uzaktan eğitimde hocalar ile iletişim kolaylığı sorusuna verilen cevaplar açısından ders sırasında internet problemi yaşadınız mı sorusuna verilen cevaplar arasında önemli bir fark vardır. Ders sırasında internet problemi yaşadınız mı (P=0,005) sorusuna hayır cevabını verenler kesinlikle katılıyorum ölçeğine en yakınken (102.74), evet cevabı verenler kesinlikle katılmıyorum ölçeğine yakındır (79.27).

Nitel Araştırma: Derinlemesine Görüşmeler

Araştırma örneklemini oluşturan Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi içinde yer alan beş bölümden temsilen iki öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Öğrencilerden genel olarak pandemi sürecinde aldıkları eğitimi değerlendirmeleri istenilmiş; kullandıkları araçlar ile derslerin nasıl işlendiğini, eğitimin bilgi alma ihtiyaçlarını ne derece karşıladığını, dersin hocaları ile iletişimin nasıl olduğunu, uzaktan eğitim alma konusunda ne düşündüklerini, nasıl hissettiklerini, keyif alıp almadıklarını belirtmeleri istenmiştir. Görüşmelerden elde edilen bilgiler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz çerçevesinde görüşmeleri daha net bir şekilde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiş ve yorumlanmıştır. Nitel araştırmalarda genelleme yapılması güç olması nedeniyle, sınırlı genellemelere ulaşılmıştır.

Görsel İletişim Tasarımı öğrencisi İlke karantina sürecinde gerçekleşen eğitimi değerlendirirken bu sürecin “hem zor hem de iyi geçtiğini” ifade etmiştir; eğitimin yararlı olduğunu ancak insanlar ile arasına duvar ördüğünü, iletişim kopukluğu yarattığını, yüz yüze iletişim kurmak kadar iyi olmadığını ancak bu süreçte daha fazla öğrendiğini, sınava çalışmaktansa ödev yapmanın kendisine daha fazla bilgi kattığını ifade etmiştir. Ancak her dersten ödev yapma zorunluluğunun fazla geldiğinin, yorucu olduğunun ve ödev notu konusunda geri bildirim gelmemesinin bir sorun olduğunun altını çizmiştir. Bilgisayar

üzerinden ilerlemenin “elle tutulur bir şey yok” hissi yaratması nedeniyle kendisine sorun yarattığının ve yüz yüze olduğunda soru sorma imkanının olmasına vurgu yapmıştır. İlke bu sorun dışında online eğitimin keyifli ve güzel geçtiğini buna rağmen yüz yüze sınıf ortamında olup bir şeyler paylaşmayı tercih ettiğini vurgulamıştır. İlke keyif verenin bu ortamın sağladığı kolaylıklar olmasını şu şekilde ifade etmiştir; “Direk uyanıyorum bilgisayarımı açıyorum ve dersteyim. Uğraşması yok, gitme derdi yok”. Ancak tüm gün hiçbir şey yapmayıp bilgisayar başında olmaktan memnuniyet duymadığını, sosyalleşme eksikliğini hissettiğini belirtmiştir. Diğer yandan bölüm itibariyle bilgisayar üzerinde çizim çok yapılması gerekliliği ve bilgisayarı veya programları olmayan öğrenciler için bu eksikliğin demokratik olmadığını ifade etmiştir. Bu gözlemini ifade etmesine rağmen kendisinin derslerden verim aldığını, eğitim ihtiyacının karşılandığını, aksaklık olmadığını, hocaların soru sorulmasına izin verdiğini, neredeyse ders akışının yüz yüze eğitimle aynı olduğunu en çok da kuramsal derslerin başarılı bulunduğunu belirtmiştir. İlke hocaları ile iletişiminin arttığını, kolay ulaşabildiğini rahat iletişim kurduğunu söylemiştir. Ancak gene de uzaktan eğitimden çok memnun kalmadığını bunun nedeninin de okula giderken kendisine bir çevre oluşturduğunu, “network” kurduğunu ve bu sürecin insanları bireyselleştirdiğini ve bunun da kendisini korkuttuğunu söylemiştir.

Görsel İletişim Tasarımı öğrencisi Vildan, bu süreçte yaşadığı en önemli sorunun internet bağlantısı olduğunu onun dışında bu süreçten memnun kaldığını ifade etmiş ve hocaların derslerini kayıt etmelerini çok faydalı bulduğunun üstünü çizmiştir. Kayıt alınan derslerin rahatlık ve kolaylık sağladığını tekrarlama fırsatı tanıdığını bunun da öğrenme sürecini etkinleştirdiğini söylemiştir. Uygulamalı derslere kıyasla kuramsal derslerin uzaktan eğitime daha uygun olduğunu ancak uygulamalı derslerde “tutorial” verilmesinin faydalı olduğuna dikkat çekmiştir. Genelde derslerin eğlenceli ve verimli geçtiğini bunun da nedeninin kendisini on-line ortamda rahat hissetmesi, stres olgusunun azalmasına, öğrenci-öğretmen algısının değişmesine, samimiyetin artmasına, iletişimin ve etkileşimin çoğalmasına bağlamıştır. Vildan için her an, her yerde bilgi erişimine sahip olma durumunun olumlu olduğunu ve genel olarak bu süreçten keyif aldığını, memnun kaldığını söylemiştir.

Gazetecilik Bölümü öğrencisi Mahmut, bu sürecin başlangıçta bir hayal gibi olduğunu zamanla algısının değiştiğini çünkü derslere konsantre olamadığını, sürekli evde olmanın dikkat dağınıcı olduğunu, tam bir ders ortamı yaşayamadığını ifade etmiştir. Mahmut algıda sorun yaşadığını, süreçten psikolojik olarak çok etkilendiğini söylemiştir. Mahmut internet bağlantısının çok büyük bir sorun haline geldiğine kanaat getirmiştir; bağlantı, ses, donma sorunları yaşandığını söylemiştir. Mahmut için ödevlerin çok zorlayıcı olduğunu, kıyaslama

yaptığında okula gitmenin daha kolay olduğunu düşünmektedir. Mahmut yüz yüze sınıf ortamı oluşmadığı, sınıf ortamının otoritesinin oluşmadığı, ekran üzerinden konuşulduğu, hoca- öğrenci arasındaki statü kaybolduğu için verimsiz geçtiğini düşünmektedir. Hocalar ile iletişim konusunda Mahmut, iletişimin kolaylaştığı, ulaşılabilirliğin arttığı, rahat olduğu, hatta “hocalık statüsünün sarsıldığı” yorumunu getirmiştir. Mahmut, uzaktan eğitim araçlarına erişimin kolay, rahat olduğunu ve erişim konusunda sorun yaşamadığını ancak okula gitseydi daha mutlu olacağını, sosyalleşmeyi özlediğini, arkadaşlarını görmek istediğini, “disiplin boşluğunun, ev ortamının rahatlığının” kendisini zorladığını ifade etmiştir.

Gazetecilik Bölümü öğrencisi Banu, bu süreci değerlendirmede kararsız kaldığını; zamanını daha iyi değerlendirebildiği, ödevlerine daha iyi odaklanabildiği için iyi, bilgisayar aracılıyla ders yapıldığı için de zorlaştığını ifade etmiştir. Banu bu sürecin üzerinde psikolojik baskı yarattığını, dışarı çıkmamanın hapis duygusu verdiğini söylemiştir. Banu derslerin verimli işlendiğini, bilgi alma ihtiyacını karşıladığını, hocalar ile iletişiminin çok iyi olduğunu, sınıf katılım ve etkileşimin bu ortamda da devam ettiğini ifade etmiştir. Uzaktan eğitim araçlarının kullanımının rahat olduğunu, erişimin kolay olduğunu ifade eden Banu buna rağmen bu süreçten çok da keyif almadığını, psikolojik olarak rahat bir dönem geçirmediğini, yüz yüze iletişimin eksikliğini hissettiğini söylemiştir.

Reklam Tasarımı ve İletişimi Bölümü Ayşe, bu eğitimin “herkesin hayali olduğunu”, kendisinin kolaylıkla atlattığını, avantaj sağladığını, verimli geçtiğini söylemiştir; Ayşe için “evde olmak, ders dinlerken yemek yiyor olmak” keyif vermiştir. Rahatlık açısından on-line eğitimin çok verimli olduğu buna rağmen doğru olanın yüz yüze eğitim olduğuna dikkat çekmiş, dersler anlamında kendisini çok yeterli hissetmediğini söylemiştir. Ayşe hocalar ile iletişimin çok iyi olduğunu ve sıkıntı yaşanmadığını, uzaktan eğitim araçlarını çok etkin şekilde rahatlıkla kullandığını belirtmiştir. Bu süreçten memnun kalmasına rağmen okulunu özlediğini, öğretmenleri, arkadaşları ile karşılıklı sohbet etmeyi, alıştığı sistemin dışında olmaktan mutlu olmadığını eklemiştir.

Reklam Tasarımı ve İletişim öğrencisi Melek, bilişsel hazırlanma süreci yaşamadığı için bu süreçte derslere odaklanma problemi yaşadığını, derslere katılımın az olduğunu, kendisi açısından verimli geçmediğini ifade etmiştir. Bu süreçte Melek kendisini iyi hissetmediğini derslere otuz dakikadan sonra konsantrasyonunun kaybolduğunu belirtmiştir. Hocalar ile iletişimin iyi olduğunu ancak sınıf etkileşiminin zayıf olduğunu belirtmiştir. Melek, uzaktan eğitim araçlarını “büyük bir nimet” olarak değerlendirmesine rağmen bu sürecin kendisini strese soktuğunu, derslere sadece sorumluluğunu yerine getirmek için girdiğini, bu süreçte yüz yüze iletişimin önemini daha iyi kavradığını, bu derslerde kendisini

“robotlarla konuşuyormuş gibi” hissettiğini söylemiştir. Melek fütürist düşüncenin savunusu olan “robotlar ders verecek” düşüncesinin mümkün olmadığını, gelecekte gene hocaların ders vereceği fikrini savunmuştur.

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü öğrencisi Sevgi, bu süreçte derslere hiç adapte olamadığını, insanların içinde olmayı özlediğini, arkadaşlarını, öğretmenlerini görme ihtiyacı hissettiğini, hocalarının anlattığı derslerin sistematığına göre verimli veya verimsiz geçen derslerinin olduğunu belirtmiştir. Uzaktan eğitimde de bir iletişim kuruluyor olsa da Sevgi’ye göre kampüste yaşanan deneyimin farklı olduğunu ve hiçbir tür iletişimin yüz yüze iletişim yerine geçemeyeceğini ifade etmiştir. Banu uzaktan eğitim araçlarının her şeyi “tek düzleştirdiği” ifadesini kullanmıştır. Banu, uzaktan eğitim seçeneklerinin fazla olmasının olumsuz olduğunu, kullanımının ise rahat ve kolay olduğunu buna rağmen bu süreçten keyif almadığını ve memnun kalmadığını vurgulamıştır.

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü öğrencisi Sevda, bu sürecin kendisi açısından çok verimli geçtiğini çünkü kendisinin internetten araştırma yapmayı, yayınlara katılmayı sevdiğini söylemiştir. Sevda’ya göre fiziki olarak kalkıp hazırlanmak, fakülteler arası yolculuk yapmak zaman kaybı olduğundan, uzaktan eğitim süreci kolay ve rahat geçmiştir. Sevda zaman kaybetmeden ve fiziki olarak dinleyebileceği her türlü bilgiyi online almaktan zevk aldığını, bağlantı sorunu yaşamadığını, bu süreci “kazançlı” olarak değerlendirdiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla uzaktan eğitim süreci Sevda için verimli geçmiştir. Sevda hocaları ile iletişimin iyi olduğunu, her hocasının kendisine yardım ettiğini, iletişim konusunda aksaklık yaşamadığını belirtmiştir. Sevda erişim kolaylığı ve rahatlığının süreçten keyif alması konusunda olumlu bir unsur olduğunun altını çizmiştir.

Radyo Sinema ve Televizyon öğrencisi Bülent, ilk defa yaşadığı bu tecrübenin ilk başlarda keyifli geldiğini, ancak sonrasında fazla ödev verilmesi ile zorlaştığını ancak kuramsal derslerin daha rahat uygulamalı derslerin ise daha zor işlendiğini belirtmiştir. Bülent bu süreçte derslerin verimli işlendiğini, keyifli olduğunu, öğrenme açısından da artısının olduğunu düşündüğünü, kolaylık sağladığını ancak yüz yüze iletişimi azaltması nedeniyle zorluklarının da olduğunu ifade etmiştir. Bülent bu süreçte hocaları ile olan iletişimde normal zamana göre biraz daha geç geri bildirim aldığını belirtmiştir. Özetle Bülent uzaktan eğitim almaktan memnun kalmıştır, genel anlamda olumlu yaklaşmaktadır ancak sosyalleşme, kampüs ortamını yaşama, spor etkinlikleri, kültür sanat aktiviteleri açısından bu sürecin zor olduğuna vurgu yapmıştır.

Radyo Sinema ve Televizyon öğrencisi Kerem, uzaktan eğitim sürecinin kendi açısından çok zor geçtiğini, bilgisayar sorunu yaşadığını bu süreci bilgisayarı olmadan

geçirdiğini, sadece telefon ile derslere katıldığını bu nedenle de çok stres olduğunu, ödev yapmanın dahi onun için zorlaştığını ifade etmiştir. Kerem yüz yüze eğitimin çok daha verimli olduğunu, kamera ve mikrofon kullanımına alışık olmayan öğrenciler için çekingenlik sorunun olabileceğini belirtmiştir. Kerem hocalarına kolay ulaştığını iletişim sorunu yaşamadığını vurgulamıştır. Uzaktan eğitim sürecinde kullanılan araçların yararlı ve verimli olduğunu ancak standartlaşması gerektiğini, hocaların farklı farklı araçları kullanmasındansa tek bir aracı kullanmalarının daha pratik olabileceği önerisini getirmiştir. Kerem bu süreçten keyif almadığını, memnun kalmadığını bunun temel nedeni olarak da teknik imkansızlıklar olduğunu ancak teknik imkansızlıklar yaşamasa da yüz yüze eğitimin daha iyi olduğunu tekrarlamıştır.

Tablo 22. Nitel Araştırmada Hipotezlerin Sağlaması

	YAŞ	CİNSİYET	SINIF	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	H8	H9
JRN BANU	23	KADIN	4. SINIF	√	√	√	√			√		
JRN MAHMUT	24	ERKEK	4. SINIF		√	√	√			√		
VCD İLKE	23	KADIN	4. SINIF	√	√	√	√			√		
VCD VILDAN	21	KADIN	2. SINIF	√	√	√	√			√		
ADV AYŞE	22	KADIN	2. SINIF	√	√	√	√			√		
ADV MELEK	22	KADIN	3.SINIF		√	√	√			√		
PRP SEVGİ	24	KADIN	4. SINIF			√				√		
PRP SEVDA	23	KADIN	4. SINIF	√	√	√	√			√		
RTC BÜLENT	24	ERKEK	4. SINIF	√		√				√		
RTC KEREM	23	ERKEK	4. SINIF		√	√	√			√		

Yapılan derinlemesine görüşmelerde araştırmanın hipotezlerinin test edileceği sorular sorulmaya çalışılsa da yarı yapılandırılmış sorular sorulduğundan ve nitel araştırma gereği derinlemesine görüşmelerde yönlendirilme yapılamamasından dolayı H5, H6, H8 ve H9'a yanıt alınamamış ve geçerliliği nitel araştırmada test edilememiştir. Yapılan görüşmelerde H1'in 6 öğrenci, H2'nin 8 öğrenci, H3'ün 10 öğrenci, H4'ün 8 öğrenci, H7'nin 10 öğrenci için geçerli olduğunu söylemek mümkündür. *H3 Dijital araçların eğitime katkısı sorusuna*

verilen cevaplar açısından ders sırasında internet problemi yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında önemli bir fark vardır ile *H7 Uzaktan eğitimin verimliliği sorusuna verilen cevaplar açısından ders sırasında internet problemi yaşayanlar ile yaşamayanlar arasında önemli bir fark vardır* doğrulanmıştır, internet problemi yaşayan öğrenciler derslerden verim alamaz, zevk alamazken internet problemi yaşamayanlar derslerden verim alabilmiş, zevk alabilmiştir.

Bu anlamda nicel araştırma ile geçerliği ve güvenilirliği temin edilen araştırma nitel araştırma ile de desteklenmektedir. Ancak nitel araştırmanın vermiş olduğu detaylı ve etki verileri sayesinde öğrenciler bu süreçte yaşadıkları duygu, düşünce ve yorumları da araştırma sayesinde alınmış ve yorumlanmıştır. Buna göre her öğrenci her ne kadar bu süreçte ağırlıklı olarak memnun olduklarını, keyif aldıklarını, uzaktan eğitim araçlarını kullanım kolaylığı ve rahatlığı yaşadıklarını, öğrenme konusunda, bilgiye ulaşma, bilgiyi edinme konusunda avantajlar yaşadıklarını ve hocaları ile kolay ve rahat iletişime geçtiklerini ifade etseler de yüz yüze eğitimi özlediklerini ve dijital araçlar ile eğitimin yüz yüze eğitimin yerine geçemeyeceğini vurgulamışlardır.

Araştırmaya bağlı olarak karantina sürecinde kullanılan uzaktan eğitim araçlarının öğrencilerin iletişim kurma, bilgiye ulaşma, bilgiyi edinme, etkileşim sağlama, kolay ve rahat kullanıma bağlı tatmin olma, zevk alma, eğlenme, kişisel gelişime katkıda bulunma doyumları yaşadıkları gözlemlenmiştir. Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı açısından bakıldığında öğrencilerin bu süreçte literatür taramasında da belirtilen doyumları bu araçları kullanırken de elde ettikleri gözlemlenmiştir.

Sonuç

Covid-19 Pandemi'ye bağlı karantina sürecinde üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim esnasında kullanılan dijital araçların değerlendirilmesine yönelik gerçekleştirilen bu araştırma kapsamında dokuz adet hipotez belirlenmiştir. Hipotezlere bağlı olarak oluşturulan anket çalışmasında bulgular tanımsal ve çıkarımsal istatistik verileri haline getirilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği temin edilmiştir. On öğrenci ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler ile nitel veriler elde edilmiş bu veriler betimleme yapılarak analiz edilmiş ve hipotezler ile bağlantıları kurulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın bütününden elde edilen veriler Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde öğrencilerin pandemi sürecinde uzaktan eğitim kapsamında kullandıkları dijital araçları kullanmaktan genel olarak keyif aldıkları, hocaları ile kolay iletişim kurdukları, bu araçların kullanımının kolaylığı ve rahatlığının hoşlarına gittiğini ve sağladığı konfor açısından bir doyum sağladıkları ortaya çıkmıştır. Ancak öğrenciler hem nicel hem de nitel araştırma kapsamında bu süreçte teknik sorunlar yaşadıklarını, yaşadıkları sorunların aldıkları

eğitim verimliliğini etkilediğini ve sonuç olarak ağırlıklı olarak uzaktan eğitim sürecinden memnun kalmadıklarını, yüz yüze eğitimi tercih ettiklerini vurgulamışlardır. Bu araştırma, sınırlılıklar kısmında da belirtildiği üzere belirli bir şehrin, belirli üniversitesinin, belirli bir fakültesine bağlı olarak gerçekleştirilmiş bir araştırmadır ve öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde kullanılan araçlardan elde ettikleri deneyimlerine, değerlendirmelerine ve doyumlarına yönelik bilgi edinmek açısından anlamlı olmaktadır. Dolayısıyla karantina sürecine bağlı uzaktan eğitim sürecine ışık tutmayı hedefleyen bu çalışma ileride yapılacak çalışmalara kaynak oluşturması açısından önem taşımaktadır.

Kaynakça

Akçay, H. (2011). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında Sosyal Medya Kullanımı: Gümüşhane Üniversitesi Üzerine Bir Araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. Güz 2011, Sayı: 33. Erişim 10.05.2020.

uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index.php?cwid=9&utadi.

Eryılmaz, M., Karakaya, M. (2018). Harmanlanmış Öğrenme Ortamlarında Sosyal Medya Kullanımının Öğrenci Doyumu Üzerine Etkisi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal of Education Faculty)*, 2018; 15(1):106-129, <http://efdergi.yyu.edu.tr> <http://dx.doi.org/10.23891/efdyyu.2017.63> ISSN: 1305-020.

Fiske, J. (2003). İletişim Çalışmalarına Giriş. Çev. Süleyman İrvan. Bilim ve Sanat Yayınları. Ankara.

Florenthal, B. (2019). Students' Motivation to Participate via Mobile Technology in the Classroom: A Uses and Gratifications Approach. *Journal of Marketing Education*, 2019; Vol. 41(3) 234-253. Erişim 10.05.2020. journals.sagepub.com/home/jmd.

Gruzd, A., Haythornthwaite, C., Paulin D., Gilbert S., Esteve del Valle, M., Uses and Gratifications Factors for Social Media Use in Teaching: Instructors' Perspectives. *New Media & Society*, 2018; Vol. 20(2) 475-494. Erişim 10.05.2020. journals.sagepub.com/home/nms.

Guo, Z., Tan, F.B., Cheung, K. (2010). Students' Uses and Gratifications for Using Computer-Mediated Communication Media in Learning Contexts. *Communications of the Association for Information Systems Volume 27 | Number 1 Article 20 8-1-2010*. Erişim 10.05.2020.

Güngör, Nazife. (2011). İletişim, Kuramlar, Yaklaşımlar. Siyasal Kitabevi: Ankara.

Karimi, L., Khodabandelou, R., Ehsani, M., Ahmad, M. (2014). Applying the Uses and Gratifications Theory to Compare Higher Education Students' Motivation for Using Social Networking Sites: Experiences from Iran, Malaysia, United Kingdom, and South Africa. *Contemporary Educational Technology*, 2014, 5(1), 53-72. Erişim 10.05.2020.

Katz, E., Blumler, J. G., Gurevitch, M., (1974). Uses and Gratifications Research. *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 37, No.4 (Winter, 1973-1974), pp.509-523 by Oxford University Press. Erişim 10.05.2020. <http://www.jstor.org/stable/274785413>.

Koçak, N.G. (2012). Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Davranışlarının ve Motivasyonlarının Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında İncelenmesi: Eskişehir'de Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir, Anadolu

Üniversitesi.

- Mondi, M., Woods, P., & Rafi, A. (2008). A 'Uses and Gratification Expectancy Model' to predict students' 'Perceived e-Learning Experience'. *Educational Technology & Society*, 11 (2), 241-261. 241 ISSN 1436-4522 (online) and 1176-3647 (print) International Forum of Educational Technology & Society (IFETS). Erişim 10.05.2020.
- Üçer, N. (2016). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında Gençlerin Sosyal Medya Kullanımına Yönelik Niteliksel Bir Araştırma. *Global Media Journal Turkish Edition, Bahar 2016 Cilt 6-Sayı:12, ss. 1-26*. Erişim 10.05.2020. globalmediajournal.com
- TÜİK (2019). Bilgi Toplumu İstatistikleri, İnternet Kullanımı, İnternete Erişim, İnternet Üzerinden Alışveriş. Erişim 10.05.2020. tuik.gov.tr.
- Quan-Hasse, A., Young, A. (2010). Uses and Gratifications of Social Media: A Comparison of Facebook and Instant Messaging. *Bulletin of Science, Technology & Society* 30(5) 350-361. Sage Publications. Erişim 13.05.2020. bst.sagepub.com.
- Whiting, A., Williams, D. (2013). Why People Use Social Media: A Uses and Gratifications Approach. *Emerald Insight. Qualitative Market Research: An International Journal*, Vol. 16 Iss 4 pp. 362-369. Erişim 10.05.2020. <http://dx.doi.org/10.1108/QMR-06-2013-0041>.